

Dat ic bi hem nyet bliven en mach
Dat doet mi grote pijn;
Als ic sijn ganse trouwe gedenc
So spruict dat herte min.
Al ist dat ic ellendich bin
Ic heb tot minen troost te pande
Sijn edel, ongemeten min.

Dat ic hem niet onscouwen mach
Dat is mi diawl swaar:
Ic hoer sijn oversoete stemme
Die neme ic vriendelic waer
Syn woort is mi so oversoet
Dat mi sijn groote minne
Daerin versmelen doet.

Eer ic hem soude laten,
Den ic heb ombevaen,
Al dat ye gescapen wert
Dat soude eer vogaen.
Ic ders wel liden³⁾ openbaer:
Noch hoger gaet syn trouwe tot my
Dat weet ic wel voerwaer.

Dat ic versmaet der werelt bin
En is mi geen verdriel.
Den⁴⁾ ic met ganse herten min
Hi en sal my laten nyet.
Der werelt gunst maect cort (olijt⁵⁾)
Ic en sal daer nyet na geden.
Myn vroechde is boven tijt⁶⁾.

Die myn siel alijt begeert
Och, mocht ic bi hem sijn!
So waer mijn wensche vol gheschyet⁷⁾
Nu spruict dat herte min.
Hoe seldom dat ic by hem bin,
Nochtans heeft hi te pande
Mijn ganse, hele min.

Dye men nyet volprisen en mach
Bem wensche ic openbaer
Mijn hert, na sijn behagen,
Tot een nyet jaer.
Daer in sel schoon gescreven staen
Iesus, diep tot in den gronde,
Sinen hoghen sueten naem.

Die dit bedeken heeft ghedicht
En sel ic melden nyet.
Dat is ganslic om hem gheschiet.
Ten was haer geen verdriet.
Haer nutvercoren is schoon, wit ende root,
Ic wil hem gestadich bliven
Ganslic tot in den doot.

Dat deze Zang een nieuwjaarslied is blijkt uit de voorlaatste strophe. De dichteres spreekt als haar wensch uit, dat in het nieuwe jaar al haar gedachten zich mogen samentrekken op hem, wiens zoete naam daarin „tot in den gronde" geschreven staat. Ze geeft daarvan zelfs de verzekering met het woord „openbaar".

In zooverre staat dit nieuwjaarslied met de geciteerde kerstleys in betrekking, dat het nieuwe jaar volgens de Utrechtsche synodaal-bepalingen aanving met Jezus' geboortefeest. De herinnering aan het geboren kindeke, dat gekomen is uit „edel, ongemeten min", verlevendigt den wensch met Hem, als den Heiland, voor eeuwig vereenigd te worden. Maar de toon van dit lied is toch een gansch andere. Het persoonlijke overweegt daarin tegenover het gemeenschappelijke van den volkszang en ook is het beschouwende, het zuiver mystieke voor het vertellende van de leys in de plaats gekomen. Samen echter geven de kerstleys en dit nieuwjaarslied ons een denkbeeld van den aard van het geestelijk lied der middeleeuwen, dat hoog staat, ook en met name wat betreft het laatstgenoemde in poëtischen zin, en zeker ook voor onzen tijd zijn betekenis heeft. De wensch, waarmee zuster Bertke het nieuwe jaar ingaat, heeft voor ons onrustig geslacht zelfs iets dat beschaamt.

C. T.

¹⁾ durt het, wil tekennen.
²⁾ Hij, die
³⁾ vreugde
⁴⁾ gaat boven het tijdjelike uit.
⁵⁾ zoo was volkomen aan mijn wenschen voldaan.

HET BOEK VAN DE WEEK.

Over den Efezerbrief.

De Efezenbrief van Paulus, door Prof. Dr. J. de Zwaan.
Haarlem — Erven F. Bohn, 1927.

I.¹⁾

Het is tegenwoordig gevaarlijk, te reppen van den rijkdom, dien men heeft. Als iemand tegenwoordig zegt: „wij zijn rijk", dan komt er een kommentaar in de pers, van eenigen omvang, om den mond, die tot zulke uitspraak zich leende, te smoren, opdat met deze ketterij niemand worde geïnfecteerd. Het wonderlijke is, dat men bepaaldelijk protestanten verneemt, vooral van de zijde van hen, die de uitspraak wekelijks herhalen voor hun eigen kring. En die op deze aximatische gedachte woorden en werken gronden, b.v. in het consequenties-verbinden aan eigen overtuiging, zoo, dat men de duizenden oproept, mee te doen met hun allerzuiverendst werk.

Toch waag ik het erop. De kerk, die gelooft, te leven en te bestaan krachtens Christus' wil, kan niet zonder de uitspraak: wij zijn rijk. Was ze dat niet, durft ze dat

¹⁾ Overvloed van copy noodzaakde dit artikel in tweeën op te nemen.

niet meer verklaren, dan moet ze dadelijk haar naam „kerk" loslaten. De uitspraak: wij zijn rijk, houdt nog niet in de valsche zelfverheffing, die zou zeggen: wij gebruiken onzen rijkdom altijd goed. Dat is heel wat anders. Speciaal de menschen, die tuschen objectief en subjectief zoo'n verschil maken, dat ge soms ervan duizelt, moesten dat begrepen hebben: objectieve rijkdom is nog geen subjectieve aanwending van den rijkdom.

Dat wij, gereformeerden, zullen we ooit verder komen, eerst moeten weten, wat we hebben; en dat wij tot den waren vooruitgang (de ontginning van onze in den bodem aanwezige schatten) niet zullen komen, zonder voorafgaande wetenschap omtrent het wezen van wat er in den bodem reeds verscholen ligt; dat wij m. a. w. tot de subjectieve aanwending van onzen rijkdom eerst kunnen komen, als wij nooit het oog dicht doen voor wat objectief ons reeds gegeven is, dat is een gedachte, die telkens weer in herinnering moet komen, en die me dezer dagen opnieuw tref, toen ik het werkje doorlas (tot iets meer dan de helft) en inzag (voor de andere helft), dat hierboven zijn titel vermeld ziet.

Om maar kort en goed te zeggen, wat ik bedoel, zou ik dit willen opmerken: hier is een boekje, dat op verscheiden punten met onze overtuiging (met name wat betreft de geschiedenis van het oudste christendom en de inspiratie der Heiligs Schrift) niet strookt; en dat toch veel mooie en goede dingen zegt, die hier als nieuw worden aangediend, en die — al is het in anderen vorm en langs andere wegen — toch reeds veel eerder tot ons gekomen zijn.

Ik zal probeeren, van dit gevoelen niet alleen, maar ook van de bewering, dat het in bovenvermeld geschrift van den Groninger hoogleraar een bevestiging vond, rekenschap te geven.

Prof. De Zwaan, wiens geschriften altijd blijf geven van zijn lijnen geest en groote zakenkennis, heeft kort achter een twee boeken van het N. T. „toegelicht en colometrisch vertaald". Eerst de Openbaring van Johannes (welk geschrift veel verder van ons afstaat, dan het hier besprokene). Later de „Efezenbrief".

Prof. De Zwaan is zich bewust, iets nieuws te brengen. „Het is", zoo zegt hij, „het is te betreuren, dat de gedachten, die hier" (d. w. z. in den Efezerbrief) „domineeren, zoo ze al niet geheel verwaarloosd worden, toch zoo op den achtergrond blijven in de gangbare beschrijving van Paulus' gedachtenwereld". Enkele bladzijden verder verklaart de hoogleraar, dat hij bij zijn onderzoek „iets ontdekt" heeft, „dat nog onbekend was en levens van groot belang voor de vraag der echtheid" (van den brief). En — als hij gesproken heeft over de kosmische gedachtenfeer van Paulus, en heeft aangevoeld, dat diensvolgens de prediking van Paulus niet opgaat in de verkondiging van heil en verlossing alleen voor uiteengerakte zielen van individueele bekeerde menschen, maar in een aanwijzing van Gods reddenden greep, waarin Hij het heel-al besluit, dan zegt hij ten slotte: „Kruisiging en opstanding krijgen, wanneer wij ons deze kosmische gedachtenfeer van Paulus en zijn lezers goed indenken, hun oude — voor ons nieuwe — betekenis terug".

Op dit laatste punt nu komt naar voren de gedachte, die ik zooveel reeds aangaf: hier legt de Groninger professor accenten, die in de theologie van Bavinck en Kuiper reeds eerder gelegd zijn. Veel van wat hij zegt, zal voor meer dan één onder ons den gloed van het nieuwe hebben kunnen; maar voorzover het niet een opvatting betreft, die iets anders is, dan wij uit eigen overtuiging en beheliden opbouwen, kan in meer dan één van zulke gevallen gezegd worden: het is voor een gereformeerde alleen dan nieuw, als hij verzuimd heeft te lezen, wat zijn eigen voorgangers hem op tafel gelegd hebben.

Wie durft zich verzekeren, dat dit geval niet dagelijks voorkomt?

Het is niet noodig, hier in te gaan op allerlei bijzonderheden, of aan te wijzen, op welke bepaalde punten de auteur van het hier besproken werkje de dingen anders ziet, dan wij plegen te doen. Het is niet een recensie, die hier bedoeld wordt; en, als het op positief aanbevelen voor ons volk aankomt, dan weet ieder bij voorbaat reeds, dat wij in dit blad toch terecht komen bij de Korte Verklaring van den Bijbel (met nieuwe vertaling), uitgegeven door den heer Kok.

Maar we vragen enkele hoofdlijnen te vinden, die het gesignaleerde verschijnsel uitwijzen.

Welnu: in het trekken van de groote lijnen blijkt prof. De Zwaan ook hier duidelijk, anders te willen dan wij; en niettemin schatten te vinden, die voor ons reeds gedolven zijn, al zijn ze natuurlijk niet altijd even sterk aan het licht blootgesteld.

Prof. De Zwaan wil anders dan wij, zoo zei ik. Hier en daar komt zijn bepaalde overtuiging aardig om den hoek gluren. Ietwat grimmig zegt hij: Paulus was geen dogmaticus maar een zendingsman (d. w. z. „allereerst en allermeest een man van het levende woord"). Wij zouden zeggen: omdat hij dogmaticus was, was hij zendingsman, kon hij het zijn en kon hij het zoo goed zijn. Vooral zeggen wij dat, nu prof. De Zwaan als het erop aankomt, maar van een paar heusche dogmatici het bestaan erkent. Dogmaticus, zegt hij, „dogmaticus, zooals een Nederlandsch predikant het somtijds poegt te wezen, dat is alleen weggelegd voor Nederlanders en Schotten". Dát is dus de éene manier, waarop men dogmaticus heeten kan; en wij zullen dit sombere privilege niet voor Paulus opschelen. Maar „dogmaticus, zooals de Reformatoren dat waren", aldus meent Prof. De Zwaan, heeft Paulus

ook al „niet kunnen zijn". Daar wordt het wat anders, en zien wij anders: de dogmatiek van de Reformatie heeft aan Paulus' bron gedronken en het water niet bedorven, gelooven wij. Eerder doet dat, wie van Paulus een „philosophie der historie" meent te ontvangen, waarvan in den Efezerbrief de „kern" zou te vinden zijn, een „kern", die daar „behandeld" zou worden. Vooral het zóó gestelde dilemma: geen dogmatiek, maar wel een „philosophie, bevredigt ons niet.

Zoo zijn er meer dingen, die wij anders zien en zeggen.

Neem b.v. de kwestie van de „kerk". Prof. De Zwaan zegt: de gedachte aan een „kerk" kon nog niet opkomen. Bewijs: Paulus verwachtte nog in zijn dagen de wederkomst van Christus. Maar dat gelooven wij zóó niet. Juist uit kracht van zijn geloof in de parousie ging hij de kerk vergaderen, die er was krachtens Christus' wil. Als prof. De Zwaan een apart hoofdstuk wijdt aan dit thema: „Christus' lichaam niet de „kerk", dan zeggen wij: het is maar de vraag, wat zij onder de „kerk" verstaat; en onwillekeurig zijn we een klein beetje bang, dat de auteur ook hier meer aan „Nederlandsche en Schotsche dominees" gedacht heeft, die hem niet aanstaan, dan aan de groote, wijde, kerk-idee, zooals die ontwikkeld werd door reformatoren, van vroeger en later. Ik geloof, dat, wie het woord „kerk" laat staan in zijn zuivere idee, en dan nóg met nadruk in het algemeen de stelling poneert: „bij Paulus is „het lichaam van Christus", zeker niet de „kerk", zich min of meer bezondigt aan het euvel, dat prof. De Zwaan ergens bestrijdt: het euvel, dat men Paulus niet heelemaal laat uitspreken, en, eer hij zijn kerk-begrip heeft uitgeput, wegloopt met de gedachte: kerk, nu ja, dat is een ding; dat Paulus' groote geest niet kan aangeprezen hebben onder den breeden, kosmischen naam: „lichaam van Christus". Maar — is voor ons in het woord „kerk" niet zoowel de gedachte aan een „breed" begrip als die van een „zuiver wezen" tegelijk uitgedrukt? Neen, wij aanvaarden hier geen tegenstellingen, zóó, als prof. De Zwaan ze stelt in dit citaat:

Zelfs als Paulus het hier heeft over het werkelijke leven, het functioneeren van het leven zijner Christelijke kringen, brengt hij ons nog niet in zoo iets als „kerkorganisatie". In ditzelfde hoofdstuk (4:11, 12) zegt hij b.v.: „Christus heeft gegeven sommigen tot apostelen en sommigen tot profeten en sommigen tot evangelisten en sommigen tot herders en leeraars tot opbouw des lichaams van Christus". Blijft een men zeggen „tot opbouw van de kerk" — maar dat staat er niet! Dat kon er ook niet staan. Maar Paulus verwacht met de zijnen „den Heer tegemoet te gaan in de lucht" ... wat heel iets anders is dan apostolische successie, bisschopsrijder, dekanaten, patriarchaten en wat dies meer zij.

Ja, bisschopsrijder, dekanaten, patriarchaten en wat dies meer zij (b.v. theologische professoraten en Groninger of andere scholen) zijn inderdaad wat anders dan „den Heere tegemoet gaan in de lucht". Toch is dat geen tegenstelling, die Paulus aanvaarden zou, en wat de kerk betreft, die is wat anders dan „een aardseh instituut met probeden, rechten, goederen, waardigheden en imperialistische prebenties"; h é é l wat anders ook. Als prof. De Zwaan zegt, sprekende over Paulus' gezogde, dat Christus heeft gegeven apostolen en profeten en evangelisten en herders en leeraars:

Er is niets „institutioneel" in dit alles. Want zij allen, zegt hij — en daarom gaat het — „zijn van Christus gegeven". Van Christus gegeven — onambtelijker kan het wel niet! Dat is een anti-hierarchisch, een anti-kerkstich woord. Dat woord komt voort uit de sfeer, waarin hij had gesproken over het „lichaam van Christus".

dan antwoorden wij natuurlijk weer: het éene (van Christus gegeven zijn) sluit het andere (de ambtelijkheid, het instituut) niet uit, maar in. Reeds de „zuiver Israëlitische" opvoeding van Paulus — als men daaruit redeneeren wil — wijst hierop.

Zoo is er meer. Als prof. De Zwaan meent, dat Copernicus het antieke, dat wil dan volgens hem zeggen, ook het bijbelsche wereldbeeld (het „beeld van het kleine, gesloten heelal") heeft „vernietigd", — dan gelooven wij, dat het meer in de lijn ligt, te zeggen: Paulus gaf geen wereldbeeld; ook hier is weer een antithese, die ons niet juist voorkomt: Copernicus was niet pro, en evenmin contra Paulus. En wij vinden het jammer, dat men het zeggen moet, vooral als het een boekje betreft, dat een anderen keer wél zoo heel duidelijk weet te zeggen, dat kerkelijke jurisdictie, en ambtelijkheid heel wat anders is, dan wat Paulus' geest zelf heeft beziggehouden en door hem in woorden is uitgesproken. Waarom deze onderscheiding tuschen onze terminologie en zijn hartstochtelijk verlaagen ook hier niet volgehouden?

Dat prof. De Zwaan over de inspiratie der Schrift en over de analogie daarvan totaal anders denkt dan wij, blijkt bijv. ook wel uit de manier, waarop hij verband legt tuschen Paulus', en de andere auteurs van bijbelboeken, of uit een enkel zinnetje als dit: dat „Paulus zelfs gemeend SCHIJNT te hebben, dat de gansche schepping als werk Gods oorspronkelijk niet onderworpen was aan de phthora, maar dat zij dit lot heeft moeten deelen met den mensch" (phthora wil zeggen: verderf, iets anders dan een eventueel ophouden van levensprocessen, voorzover dit naar en krachtens de „ordinantie" van de schepping mocht aanwezig zijn geweest in den oorspronkelijken staat der dingen).

K. S.

PERSSCHOUW.

Over den engelenzang

Ik meen te weten, dat de nieuwere (d. w. hier zeggen: oudere) lezing van den engelenzang (vrede op aarde op

der de me
wordt in w
kansels be
reeds buke
Ten overv
Zwaan uit
en Cultuur

Wanneer les
sens te
in den
dan in
jonge
mede m
oudsten
bedige

„Gle
„En

De wo
zooals z
ze gema
toch nie
schreef
ochte, G
bewogen
daarbij
wij kn
heeft op
dlet wa
stijl, wo
vragen
nooten

Be k
— en d
letter —
belag
in men
rijen, e
teet me
duidelijk
was gev

Zij he
welbehag
we —
geacht
zeli, mei
dagen n
leest

— g.n.
bede na
cies der
rison
en gaaf
van „mi
behagen

Het Ji
vallen,
de gena
dienst b
neem de
dienst h
gen:
diens v
onze oo
woning
loofd zij
gechinn

De „
— alth
weer we
God in
Zoo in
lijken ij
leest me
het we

zijn in
precies
slotte n
die aan
zijn gew
Henoch
den v
bewaring
geschied
wel hel
zegenen

Overzi
er onve
synagoge
Gods teg
de „me
Psalmen
servantie
kinderen
leef van
staat dij
toekomst
deel hee
„het we
„altiverk

Zien
kelijke
een loffi
van den
tempel
len". Da
een aard
of „sjela
beperket
is de ni
stand d
bare en
zijn, dat
scharen
onbewoll
„mensch
lijkheid,
„yclams
En d
Gosterse